

Agenda voor de Jaarvergadering van de Historische Kring
Bommelerwaard,
op 9 april 2013 om 19.30 in Dorpshuis Gelre's End,
Molendijk 1 te Hedel

1. Opening.
2. Notulen van de jaarvergadering 2012.
3. Mededelingen.
4. Het jaarverslag over 2012.
5. Het financieel verslag over 2012 en de begroting voor 2013.
6. Verslag van de kascontrolecommissie.
7. Dechargeren van het gehele bestuur t.a.v. de jaarrekening.
8. Benoeming van de kascontrolecommissie heer Mevrouw Witteveen treedt af als lid. De heer Van Belkum blijft nog een jaar lid. Het bestuur verzoekt de heer Suydam (reserve kascommissie lid) de open plaats in te vullen en roept een nieuw reserve lid op voor de kascontrolecommissie 2013.
9. Verslag van de werkgroep Archeologie.
10. Verslag Genealogisch Internet Forum.
11. Verslag redactie "Tussen de Voorn en Loevestein".
12. Verslag van de Lezingen commissie.
13. Bestuursverkiezing
  - Geen, er is volgens het rooster niemand aftredend
14. Rondvraag.
15. Sluiting.

**Notulen van de Jaarvergadering van de Historische Kring
Bommelerwaard,
op 17 april 2012 om 19.30 in Dorpshuis Gelre's End te
Hedel**

Aanwezig: 44 leden, waaronder alle bestuursleden.

1. Opening.
Om 19.30 uur opent de voorzitter Sherry van der Velden, de vergadering en neemt de agendapunten met de aanwezigen door. Hij is blij met de opkomst van het aantal leden.
2. Notulen van de jaarvergadering 2011
De notulen van de jaarvergadering van 29 maart 2011 worden puntsgewijs doorgenomen en door de vergadering goedgekeurd.
3. Mededelingen.
De volgende leden hebben zich afgemeld voor deze vergadering:

Mevr. A. Lathouwers en Mevr. T. van Elst
4. Het jaarverslag over 2011.
Sherry bespreekt het jaarverslag over 2011. De voorzitter is blij met de aanwas van 2 nieuwe leden en roept de aanwezigen op om vooral leden te blijven werven. We zijn ook aan een verjonging van het ledenbestand toe.
5. Het financieel verslag over 2011 en de begroting voor 2012.
De penningmeester Dick van Gameren neemt met de aanwezigen de jaarrekening, saldi, fondsen over 2011 en de begroting voor 2012 door. Hij meldt dat de leden

een bedrag van € 788,50 aan extra bijdragen hebben betaald, waarvoor dank. Dick meldt over 2010 een positief saldo van € 1.452,01 dat aan de reserves wordt toegevoegd.

Dick meldt dat er € 1.000,00 is toegevoegd aan het lustrumfonds, dit in het licht van ons 50-jarig bestaan in 2014.

De begroting wordt doorgenomen. De secretariaatskosten zijn laag omdat er geen enveloppen of briefpapier nodig waren. Op de vraag van de heer van Belkum of er geen contanten zijn, antwoordt Dick dat die er niet zijn.

6. Verslag van de kascontrolecommissie.

De kascommissie (Mevr. M. Witteveen en de heer A.W. Klop) brengen verslag van de kascontrole op 21 februari 2012 uit.

Alle zaken zijn zeer gedegen gedocumenteerd, er zijn geen onregelmatigheden aangetroffen, alle uitgaven zijn in het belang van de Kring gedaan en dat de administratie in orde is bevonden. De kascommissie verzoekt de aanwezigen de penningmeester en het bestuur te dechargeren voor het gevoerde beleid.

7. Dechargeren van het gehele bestuur t.a.v. de jaarrekening.

De aanwezige leden verlenen, de penningmeester en het gehele bestuur decharge voor het gevoerde beleid.

8. Benoeming van de kascontrolecommissie.

De heer A. Klop treedt af als lid. Mevr. A. Witteveen blijft nog een jaar lid. De heer van Belkum meldt zich als nieuw lid van de kascommissie en verkrijgt het akkoord

van de aanwezige leden. De heer Suydam heeft zich gemeld als reserve lid.

9. Verslag van de werkgroep Archeologie.

Jan Bervaes licht het jaarverslag toe, aan de orde komen:

- Het Kasteelse Land in Delwijnen
- Rossum vondst Keltische armbanden.
- Lezing Prof Nico Rooymans over Keltische munten en armbanden
- Lezing over archeologisch onderzoek in de Bommelerwaard
- Archeologisch spreekuur in Kasteel Ammerzoden
- Muurresten op punt van Bastion Hooge Singel (Groene Bedstee)
- Archeologische verkenningen bij bouwprojecten en dergelijke.

10. Verslag Genealogisch Internet Forum.

Bij afwezigheid van Jos de Kloet licht Sherry het jaarverslag van Jos toe en nodigt ons allen uit eens een kijkje te nemen op het Forum. Afgelopen jaar bleef de belangstelling voor ons internet forum stabiel. Het aantal leden steeg tot 125, een groei van 23 (vergelijkbaar met de 26 nieuwe leden van het jaar ervoor). De activiteit concentreert zich nog steeds vooral op het genealogisch forum, waarmee het duidelijk voldoet aan ons doel om genealogen met elkaar in contact te brengen.

Sherry bedankt Jos ook voor het bijhouden van onze website.

11. Verslag redactie "Tussen de Voorn en Loevestein".

De redactie is zeer verheugd dat zij erin geslaagd is ook in 2011 weer drie afleveringen van Tussen de Voorn en Loevestein te kunnen vullen met een scala aan onderwerpen. Daarbij spreekt zij grote dank uit aan de vele auteurs die de onderwerpen hebben aangedragen en uitgewerkt. Bovendien konden dankzij de toevoeging van kleurenkaternen verschillende afbeeldingen in kleur worden weergegeven, zodat het tijdschrift een nog aantrekkelijker uitstraling kon krijgen. In 2012 hoopt de redactie opnieuw drie afleveringen te kunnen aanbieden. Zoals het er nu naar uitziet zal het tijdschrift dan op een nieuw, groter formaat verschijnen en worden de kleurenkaternen voortgezet.

Sherry bedankt de redactie voor het vele werk dat zij verzetten om tot een mooi blad te komen.

12. Verslag van de Lezingen commissie.

Leo Weyman brengt verslag uit over de 6 lezingen en 2 excursies die allen zeer goed bezocht werden door leden van de HKB en andere belangstellenden.

Leo vertelde ook voor 2012 al aardig wat plannen te hebben.

De aanwezige leden lieten door applaus weten, erg tevreden zijn over de activiteiten die Leo en Theo voor hen georganiseerd hadden.

13. Bestuursverkiezing

Onze secretaris Martin van 't Root is aftredend. Sherry vertelt de leden dat hij de statuten heeft doorgespit en dat er nergens vermeld wordt dat een bestuurslid na twee perioden van 4 jaar moet aftreden. Wel was dit de laatste jaren de gewoonte. Sherry vroeg de leden om

Martin te herkiezen voor een nieuwe periode, zeker in het licht van ons 50 jarig bestaan. De aanwezige leden gingen met de herverkiezing akkoord.

Het bestuur stelt Jan Piels voor als nieuw bestuurslid. Jan is 22 jaar, woonachtig in Kerkdriel en leraar geschiedenis. De aanwezige leden gaan akkoord met de benoeming van Jan. Sherry heet hem van harte welkom.

14. Rondvaag.

De heer van Belkum vraagt hoe hij aan oude TVL's kan komen. Dick meldde dat hij hiervoor kon zorgen.

Mevr. Witteveen vraagt of het in de toekomst mogelijk is de notulen van de jaarvergadering, na goedkeuring, op de website te zetten.

De heer van Zeelst vraagt of het mogelijk is om een archeologische rubriek op te nemen in de TVL. Sherry zal dit met de heer van Zeelst en de redactie bespreken.

Mevr. Blom zou graag weer een vrouwelijk bestuurslid zien.

15. Sluiting.

Sherry sluit de jaarvergadering om 20.30 uur.

Jaarverslag over 2012 van de Historische Kring Bommelerwaard

Bestuurssamenstelling per 31-12-2012

Voorzitter: Dhr. S. van der Velden

Penningmeester: Dhr. D. van Gameren

Secretaris: Dhr. M.M. van 't Root

Leden: Dhr. L. Weyman

Dhr. Th. Vlek

Dhr. J. Piels

Redactie "Tussen de Voorn en Loevestein" per 31-12-2012

De redactie van ons blad "Tussen de Voorn en Loevestein" bestaat uit:

- Mevr. E. van Zandwijk
- Dhr. K. Emmens
- Mevr. E. Vink
- Dhr. J. Vielvoije

Contactpersonen Werkgroepen per 31-12-2012

Werkgroep

Contactpersoon

Archeologie Dhr. J.C.A.M. Bervaes

Genealogisch Forum Dhr. J. de Kloe

Onderhoud website Dhr. J. de Kloe

Excursiecommissie Hr. L. Weyman, Hr. Th. Vlek, Hr. J. Piels

Leden mutaties

Aantal leden per 31-12-2011: 417 (incl 22
ruilabbonnementen)

Aantal leden per 31-12-2012: 412 (incl. 22
ruilabbonnementen)

Afmeldingen:

Opzeggingen - 15

Overleden - 4

Wanbetaling - 1

Nieuwe leden: + 15

Daling leden aantal over 2012: - 5

Vergaderingen

Aantal ledenvergaderingen: 1

Aantal bestuursvergaderingen: 5

Activiteiten

Lezingen: 6

Excursie: 2

Het bestuur van de Historische Kring Bommelerwaard

Exploitierekening 2012					
Inkomsten			Begroting 2012		Jaarrekening 2012
1. Jaarlijkse bijdragen					
1.10	Contributie leden		6.800,00		6.762,00
1.20	Sponsoring		600,00		700,00
		Subtotaal	€7.400,00		€7.462,00
2. Eigen bijdragen deelnemers					
2.20	Excursie		2.300,00		1.785,00
		Subtotaal	€2.300,00		€1.785,00
3. Renten					
3.10	ING betaalrekening		pm		0,00
3.20	ING spaarrekening		170,00		175,13
		Subtotaal	€170,00		€175,13
4. Overigen					
4.10	Verkoop nrs. TvL		pm		74,00
4.20	Van Heeswijkfonds		pm		0,00
4.30	Giften		pm		835,00
4.40	Mensen in de Bommelerw. 2012		pm		844,15
	V. Voordenstichting. Voor 2013				416,35
4.50	Diversen				101,75
		Subtotaal	€0,00		€2.271,25
	Totaal		€9.870,00		€11.693,38
Uitgaven					
1. Organisatie					
1.10	Secretariaat/ledenadministratie		240,00		170,95
1.20	Representatie		100,00		10,00
		Subtotaal	€340,00		€180,95
2. Activiteiten					
2.10	Tussen de Voorn en Loevestein		5.500,00		5.417,98
2.20	Lezingen		1.000,00		1.662,47
2.30	Excursies		2.400,00		2.049,25
2.50	Auteursrechten		100,00		0,00
2.70	Website		30,00		29,00
		Subtotaal	€9.030,00		€9.158,70
3. Uitgaven fondsen					
3.10	Lustrumfonds		250,00		0,00
3.20	C. Frankenhuisfonds		250,00		110,00
3.30	Van Heeswijkfonds		pm		0,00
		Subtotaal	€500,00		€110,00
4. Diversen					
4.10	Overige uitgaven		pm		393,14
		Subtotaal	€0,00		€393,14
	Totaal		€9.870,00		€9.842,79
Resultaat					
Inkomsten					€11.693,38
Uitgaven					€9.842,79
Positief saldo					€1.850,59

Saldo 2012			
Saldo girorekening ING		31-12-2011	6.077,59
Saldo spaarrekening ING		31-12-2011	16.741,87
Totaal			€22.819,46
Saldo girorekening ING		31-12-2012	7.753,05
Saldo spaarrekening ING		31-12-2012	16.917,00
Totaal			€24.670,05
Toename reserves €24.670,05 - €22.819,46 = €1.850,59			
Balans per 31 december 2012			
Activa		Passiva	
Saldo girorekening ING	7.753,05	Algemene reserve (1)	8.000,00
Saldo spaarrekening ING	16.917,00	J. van Heeswijkfonds (2)	6.000,00
		Lustrumfonds (3)	3.800,00
		C. Frankenhuisfonds (4)	6.453,70
		Lezingen 2013 (5)	416,35
Totaal	€24.670,05	Totaal	€24.670,05
Toelichting: Onttrekkingen en stortingen reserves			
(1) Algemene reserve per 31-12-2011		8.000,00	
Algemene reserve per 31-12-2012		€8.000,00	
(2) Jan van Heeswijkfonds per 31-12-2011		6.000,00	
Jan van Heeswijkfonds per 31-12-2012		€6.000,00	
(3) Lustrumfonds per 31-12-2011		3.200,00	
Reservering 2012		250,00	
Toevoeging		350,00	
Lustrumfonds per 31-12-2012		€3.800,00	
(4) Corry Frankenhuisfonds per 31-12-2011		5.619,46	
Reservering 2012		250,00	
Bijdrage boek: Een stad in gedichten geopend		-110,00	
Extra donaties leden		694,24	
Corry Frankenhuisfonds per 31-12-2012		€6.453,70	
(5) Reservering: Mensen in de Bommelerwaard		€416,35	
Van Voordenstichting (lezingen)			

BEGROTING 2013					
Baten		Begroting 2012	Rekening 2012	Begroting 2013	
1. Jaarlijkse bijdragen					
1.10	Contributie leden	6.800,00	6.762,00	6.500,00	
1.20	Sponsoring	600,00	700,00	600,00	
	Subtotaal	€7.400,00	€7.462,00	€7.100,00	
2. Eigen bijdragen deelnemers					
2.20	Excursie	2.300,00	1.785,00	2.000,00	
	Subtotaal	€2.300,00	€1.785,00	€2.000,00	
3. Renten					
3.10	ING Girorekening	pm	0,00	0,00	
3.20	ING spaarekeningrek.	170,00	175,13	280,00	
	Subtotaal	€170,00	€175,13	€280,00	
4. Overigen					
4.10	Verkoop nrs. TVL	pm	74,00	pm	
4.20	Van Heeswijkfonds	pm	0,00	pm	
4.30	Giften/donaties	pm	835,00	pm	
4.40	Mensen in de B'waard	pm	1260,50	pm	
4.50	Diversen		101,75	pm	
	Subtotaal	€0,00	€2.271,25	pm	
	Totaal	€9.870,00	€11.693,38	€9.380,00	
Lasten					
1. Organisatie					
1.10	Secretariaat/ ledenadministratie	240,00	170,95	200,00	
1.20	Representatie	100,00	10,00	100,00	
	Subtotaal	€340,00	€180,95	€300,00	
2. Activiteiten					
2.10	Tussen Voorn en Loe.	5.500,00	5.417,98	5.500,00	
2.20	Lezingen	1.000,00	1.662,47	1.000,00	
2.30	Excursies	2.400,00	2.049,25	2.000,00	
2.50	Auteursrechten	100,00	0,00	50,00	
2.70	Website	30,00	29,00	30,00	
	Subtotaal	€9.030,00	€9.158,70	€8.580,00	
3. Reserveringen					
3.10	Lustrumfonds	250,00		250,00	
3.20	C. Frankenhuisfonds	250,00	110,00	250,00	
3.30	Van Heeswijkfonds	pm	0,00	pm	
	Subtotaal	€500,00	€110,00	€500,00	
4. Diversen					
4.10	Overige uitgaven	pm	393,14	pm	
	Subtotaal	pm	€393,14	pm	
	Totaal	€9.870,00	€9.842,79	€9.380,00	

Jaarverslag Archeologie 2012

1. Archeologische kaart Gemeente Maasdriel

De Gemeente Maasdriel heeft in 2011 opdracht verstrekt aan het Bureau RAAP om een archeologische waardenkaart te maken.

In januari werd een conceptkaart met daarop alle bekende vindplaatsen en de geologische ondergrond voorgelegd aan de amateurarcheologen in de Bommelerwaard met de vraag of zij nog "grijze" informatie daaraan konden toevoegen. Op een aantal plaatsen was dat mogelijk. De definitieve kaart wordt in 2013 aangeboden aan de gemeenteraad. De Gemeente Zaltbommel heeft dit enkele jaren geleden al gedaan. Hiermee is de hele Bommelerwaard beschreven. Op grond van deze kaarten worden bouw initiatieven wel of niet onderhoudsplichtig gesteld.

2. Kapelletje Delwijnen Perceel Keelaf.

Dirk van der Kaaij heeft het kapelletje dat hij vele jaren geleden al had aangetroffen op het perceel langs de Gementweg in Delwijnen opnieuw opgespoord. Het steenformaat blijkt vrij klein te zijn, hetgeen er op duidt dat het niet zo oud is als verwacht. De grasakker is nu geploegd waardoor een duidelijker beeld is ontstaan door een paar proefsleuven te hebben gegraven is meer duidelijkheid geschept in de grondopbouw. Waarschijnlijk is er een flinke laag grond opgebracht met bouwrestanten. Conclusie van de kapel in Delwijnen is dat dit geen kapel is geweest.

3. **AWN-lezing over fibulae in Heerewaarden.**

Afdeling XV van de AWN (Betuwe en Bommelerwaard) heeft prof. Nico Roijmans uitgenodigd in januari in Heerewaarden een lezing te verzorgen over fibulae. Uit de aanwezigen kwam de opmerking van Henny de Graaff uit het Land van Heusden en Altena over de vondst van een metaalslak op een bekende akker langs de Drielse Wetering in Aalst. Op dezelfde akker zijn enkele jaren geleden restanten gevonden van vermoedelijk een oventje. Toen was het niet duidelijk of het ging om een metaalotentje of een glasotentje. De coördinaten ervan zijn destijds met een GPS vastgelegd. Voor de archeologische kaart van Zaltbommel zijn die coördinaten weer opgezocht en doorgegeven aan prof. Roijmans. Op die akker is veel meer gevonden door diverse amateuronderzoekers. Er is geen totaal overzicht van alle vondsten.

4. **Aarden stadswal en –muur Zaltbommel in Westerheem.**

In juli is een verzoek van de redactie van het AWN-blad “Westerheem” binnen gekomen om een bijdrage te schrijven voor het thema “Archeologie in en om de stad”. Besloten is een verkorte tekst op te stellen over de vondst van de aarden wal onder de stadsmuur, rondom de stad. Daartoe is contact gezocht met de archeologen van ADC, die destijds de opgraving op het bouwterrein Wielewaal-

Vogelenzang hebben uitgevoerd en met de bouwhistoricus Hundertmark die de restauratie van de stadsmuur heeft begeleid. Het stuk is in de maak.

5. **DNA- en Isotopenonderzoek skeletten uit 678 na Chr.**

In 2008 is een C14-onderzoek uitgevoerd naar de ouderdom van de skeletten die in 1983 zijn gevonden onder de Romaanse voorloper van de Sint Maarten. Zij liggen in het Museum Valkhof, voorheen Museum Kam in Nijmegen. In totaal zijn er van 7 personen skeletfragmenten. Die lenen zich voor DNA-onderzoek en Isotopenonderzoek. Bij het Forensisch Laboratorium voor DNA-onderzoek is een prijsopgaaf gevraagd. Op grond van het fotomateriaal ervan werd het materiaal daarvoor geschikt bevonden. Er is door hen veel ervaring opgedaan met Merovingers uit Borgharen. Voor maximaal € 1200 kan inzicht worden verkregen in het geslacht, de onderlinge verwantschap en de Europese herkomst. De Merovingers werden bestuurd vanuit Doornik en het Romeinse potje dat tussen de voeten lag, komt ook uit die omgeving. Fondsen zullen dit jaar worden aangeboord om dit onderzoek te kunnen financieren.

6. **Skeletten uit Sint Maarten uit 1983 naar Museum Stadskasteel**

Met het Archeologisch Depot voor Gelderland "Museum Valkhof" in Nijmegen is gesproken over het overdragen van het paar skeletten met het Romeins potje tussen de voeten aan het Stadskasteel in Zaltbommel. De oudste Bommelaars. Dit bleek bespreekbaar. Gedacht wordt aan

een opstelling in de kelder van het Museum. Een patholoog-anatoom heeft zich al aangemeld om ze weer op de juiste wijze in elkaar te passen. Er zijn wel voorwaarden aan verbonden, zoals beveiliging en klimatologische omstandigheden. Deze stap mag niet gezet worden voor het DNA-onderzoek is uitgevoerd, omdat er ze niet verontreinigd mogen worden met recent menselijk DNA.

7. Stenen voet op de hoek van bastion de Hooge Singel van Zaltbommel

Vorig jaar werd melding gemaakt van een stuk muurwerk op de hoek van het bastion de Hooge Singel of Groene Bedstee. Aantekeningen uit 1979 voor een expositie over de stadswallen in het Museum Maarten van Rossum gemaakt in het Rijksarchief in Gelderland van de begrotingen van de stad vertelden het volgende:

R.G.P. 101; p.655. Dit is geschied door ze bij het bestek van 6-4-1606 van van Orlien

St. Gen; fol 31: te vervangen door drie grote bastions, welke krachtens resolutie van 27-1- 1610

Valkenier: III 528: met een stenen voet tegen afslag zijn bekleed.

Deze tot dusver nog ontbrekende bolwerken kregen de namen Hooge Singel, Ravelijn Bolwerk, Lage Singel.

De stenen voeten zouden dus ook bij de twee andere moeten zitten. Die zijn evenwel niet bij het lage water aangetroffen.

8. **De rug in de tuinen tussen de Ruitersstraat en de Nieuwstraat.**

Ter voorbereiding van de Open Monumenten Dag 2012 met als thema "Groen van Toen" werd door Dirk van der Kaaij en Jan Bervaes in de tuin van dr. Paul van Dijk in de Ruitersstraat een boring tot 325 cm uitgevoerd. Het boormateriaal werd in smalle gootjes van een meter voor demonstratie op OMD neergelegd.

De bovenste meter is humeus zand met wat steentjes. De volgende meter bestaat uit licht grijze zavelige lichte klei. Op 150 cm diepte zit een smalle laag met fragmenten baksteen, grind en houtskool. De leeflaag dus. Van 190 tot 300 cm komt zandige klei voor. Daarin zit van 200 tot 250 cm heel veel geelgroen ijzerfosfaat. Dit ijzerfosfaat is afkomstig van mest van een hoge concentratie vee, die daar gedurende lange tijd hebben vertoefd. Het fosfaat uit de mest zakt uit met regenwater, maar slaat neer met ijzer als ijzerfosfaat. Deze geelgroene verkleuring wordt overal aangetroffen waar bewoning is geweest. De functie van de langgerekte rug van ongeveer 50 meter breed (Ruitersstraat-Nieuwstraat) en minstens 140 meter lang (Kerkstraat-Boschstraat) is hiermee duidelijk geworden. Het is een langgerekte woerd, waarop vee gestald is geweest. Dat kan permanent geweest zijn of in tijden van te hoog water (winterseizoen). De woerd is waarschijnlijk het oudste deel van de stad voordat er ook maar enige bebouwing was, behalve de kerk.

Op grond van de hoogtekaart en enkele verhogingen in winkels aan de westkant van de zuidelijke Boschstraat

bestond al het vermoeden dat de rug doorloopt achter deze panden tot aan de kruising van de Nonnenstraat met de Oliestraat. Dat blijkt zo te zijn. In de winkel van Woninginrichting Bragt is zelfs ooit een meter grond uitgegraven. Achter in de winkel is nog een trap naar het achterhuis aanwezig. Maar ook daar is er een halve meter verwijderd. De tuin van Nonnenstraat 16 (Mos) ligt nog ongeveer een meter hoger dan het achterhuis van Bragt. De loods van Expert Volume ligt ook zo hoog. Ook verderop in de Nonnenstraat voorbij de Oliestraat zet de rug zich achter de huizen voort., zij het minder breed en minder hoog dan achter de Ruitenstraat. Er is een uitgebreid artikel voor TVL in de maak.

9. **Grafveld in Veen.**

De amateurarcheologen van de Bommelerwaard onderhouden ook contacten met die van het Land van Heusden en Altena. Deze twee gebieden zaten ooit aan elkaar. Vorig jaar hebben archeologen bij de voorbereiding van een bouwlocatie in Veen een grafveld uit de Romeinse tijd ontdekt. In de Bommelerwaard is een grafveld uit de Romeinse tijd bekend uit Delwijnen. Ook op de Wildeman zijn begravingen gevonden.

2013.03.19. J.C.A.M. Bervaes

Jaarverslag Internet Forum 2012

De belangstelling voor ons internet forum is afgelopen jaar iets verminderd.

21 nieuwe leden (vorig jaar 23), 68 nieuwe berichten (vorig jaar 97) en 16 nieuwe onderwerpen (vorig jaar 34). In totaal hebben we nu over 176 verschillende onderwerpen vragen en antwoorden op het forum staan. Misbruik is minimaal. Slechts 1 verdachte gebruiker werd verwijderd van het forum.

De activiteit concentreert zich nog steeds vooral op het genealogisch forum, waarmee het duidelijk voldoet aan ons doel om genealogen met elkaar in contact te brengen. Op het historisch forum en het archeologisch forum was maar zeer weinig activiteit. Op het historisch forum werden 3 nieuwe vragen gesteld en 5 nieuwe berichten geplaatst. Op het archeologisch forum was afgelopen jaar wederom geen activiteit, en dat kan wellicht beter opgeheven worden. Met de huidige software is het echter niet mogelijk de berichten bijvoorbeeld naar het historisch forum te verplaatsen. Een nieuwere versie van de forum software blijft dringend nodig.

Uitgebreide discussies werden afgelopen jaar o.a. gevoerd of vervolgd over de families van Wijgerden, Hartog, Weenen, van Son en Labonot. Ook waren er vragen over het vinden van een biologische voorvader die niet met naam bekend is, over onderzoek naar historie van een huis, en bronnen publicaties via de familysearch website.

Het forum voldoet prima om beginners direct in contact te brengen met meer gevorderde onderzoekers. De sfeer in de berichten is zonder uitzondering vriendelijk en behulpzaam.

Toch blijkt het voor sommigen gemakkelijker een reactie te plaatsen in het gastenboek van onze website dan op het forum. Op het gastenboek is daarom een bericht geplaatst dat naar het forum verwijst en probeert uit te leggen waarom vragen daar thuis horen.

Tot slot bij deze nogmaals een oproep aan alle HKB leden en andere belangstellenden om eens rond te kijken op het forum, en mocht u een vraag hebben of antwoord weten, schroom dan niet een bijdrage te plaatsen. Het adres is:

<http://forum.hkbommelerwaard.nl/>

Ook is het altijd mogelijk een vraag of antwoord naar mij persoonlijk te sturen, per email of brief, met het verzoek het op het forum te plaatsen.

Jos de Kloe

Jaaroverzicht Tussen de Voorn en Loevestein

In 2012 verschenen de drie nummers 145, 146 en 147 voor het eerst in het nieuwe grote formaat. Met bovendien in elk nummer opnieuw een aantal bladzijden in kleur, zoals we dat de laatste jaren gewend waren. De afbeeldingen zijn daardoor groter geworden en door de bredere bladzijden kunnen enkele rubrieken niet in twee, maar in drie kolommen worden opgenomen. De redactie is erg enthousiast, ook over de kwaliteit van het drukwerk door onze nieuwe drukker Van Horssen in Waardenburg. De redactie hoopt dat de lezers dit enthousiasme delen.

Wat niet is veranderd, is het feit dat de artikelen van de hand van verschillende auteurs een breed scala aan onderwerpen uit de Bommelerwaard bestrijken. Sil van Doornmalen wist nieuwe gegevens over een lid van de familie Philips te vinden, die getrouwd was met een Amerikaanse danseres. Martien van Iersel liet ons in twee delen kennismaken met de geschiedenis van de sociale werkplaats in Zaltbommel. Dankzij Dick van Gameren en Marina Bams-van der Staaij is een hardnekkig misverstand opgelost, namelijk rond een vermeend Karmelietenklooster in Zaltbommel. René Poorter heeft een 'hoofdstuk' toegevoegd aan zijn reeks over de grote rivieren en het Munnikenland, terwijl Arie de Koning de aandacht richtte op de munitieschepen die jarenlang in de Maas hebben gelegen. De bijzondere Keltische munten die bij archeologisch onderzoek in de waard zijn gevonden, heeft Gerard Terpstra geduid en in een breder verband geplaatst. De geschiedenis van het Sterrenbos, een restant van een parkaanleg bij Nederhemert, ontspringt dankzij Trees Blom de vergetelheid. Dat ook de Eerste Wereldoorlog niet onopgemerkt aan de Bommelerwaard voorbijging, blijkt uit de aanwezigheid van Franse vluchtelingen in Ammerzoden. Hun primitieve

woonomstandigheden worden geschetst door Bart van Helvoort. En ook het onderwijs ontsnapt niet aan de aandacht, dankzij Hans ter Heege, die een onderwijzersfamilie in Rossum ten tonele voert.

Daarnaast bevatten de nummers van *Tussen de Voorn en Loevestein* de vertrouwde rubrieken, zoals nieuws van het Stadskasteel Zaltbommel. Roland Gieles wist de enorme beschilderde doeken uit het Nutsgebouw definitief te dateren op 1837, dankzij een anagram. Nieuw is de mogelijkheid voor lezers om in het tijdschrift een vraag te stellen. Tenslotte stond Trees Blom stil bij het overlijden van Tine Smeenk, die samen met Jan van Heeswijk en Corrie Frankenhuis een grote rol in de Kring en het tijdschrift heeft vervuld.

Inmiddels staat het eerste nummer voor 2013 alweer op stapel, voorzien van een nieuwe steunkleur, maar op hetzelfde grote formaat. Een nummer waarin de naam van ons nieuwe redactielid zal prijken, namelijk die van Irene Diependaal, bekend van het kasteel te Ammerzoden en het Stadskasteel Zaltbommel. Dat betekent ook dat we afscheid nemen van Ellen van Zandwijk, die vele jaren trouw aan de totstandkoming van het tijdschrift heeft bijgedragen.

De redactie nodigt iedereen die een bijdrage heeft over de geschiedenis van de Bommelerwaard in het algemeen, of over een van de dorpen dan wel Zaltbommel in het bijzonder, van harte uit om die eens in te sturen. Zij kijkt daarbij nadrukkelijk naar de inwoners aan de Maasdrielse zijde. Over dat deel van de waard moet toch ook, of juist, veel interessants te melden zijn?

(EV, ID, EvZ, KE, JV)

Verslag lezingen en excursiecommissie HKB

seizoen 2012-2013

Er werden in de afgelopen periode 6 lezingen en 2 excursies georganiseerd die allen zeer goed bezocht werden door HKB-leden en overige belangstellenden.

Na afloop van de jaarlijkse ledenvergadering van 17 april 2012 verzorgde geoloog Hans de Jong een boeiende lezing over de rivier de Maas. Aan de hand van vele kaarten en afbeeldingen vertelde hij over deze machtige rivier die al duizenden jaren door ons leefgebied stroomt.

Op zaterdag 12 mei werd gewandeld door Brakel. In “De Oude Moestuin” achter Huis Brakel, werden we ontvangen door het echtpaar Ermstrang die een rondleiding verzorgde tussen de vele bijzondere planten. Vervolgens werd koers gezet naar de prachtige boerderij van mevr. van Vossen aan de Flegelstraat. Daar vertelde zij over de historie van het pand en werd de historische deel bewonderd. De ontvangst in “De koetsierswoning”, de oudheidkamer van historische werkgroep “De Vier Heerlijkheden”, was allerhartelijkst en het bezoek nam meer tijd in beslag dan was gepland. Toch wandelden velen na afloop nog door het landgoed en werd de middag afgesloten met een borrel in de bezoekersruimte van de boswachter.

Delft was het reisdoel voor de bus excursie van zaterdag 23 juni 2012. Na de koffie in Gasterij “t Karrewiel” werd de binnenstad verkend onder leiding van gidsen van het stadsgilde. Na de lunch werd Het Prinsenhof bezocht. De tentoonstelling over de moord op Willem van Oranje en de inrichting van het complex waren zeer boeiend. Een bezoek aan de Nieuwe Kerk met het praalgraf van “de vader des vaderlands” mocht natuurlijk niet ontbreken. Daarna was nog voldoende tijd over om te winkelen

of rond te struinen op de antiek- en curiosamarkt langs de grachten.

De Synode van Dordrecht (1618-1619) werd op 25 september 2012 door Fred van Lieburg in een zeer interessante lezing besproken. Aan het einde van de lezing in een goedgevuld dorpshuis “De Gaarde” in Nederhemert, toonde één van de toehoorders, Dhr. van Bergeijk, een bijzonder bijbel. Dit erfstuk is een eerste druk van de Statenvertaling en werd gedrukt in 1637.

De lezingencyclus “Mensen en de Bommelerwaard” is een samenwerkingsproject van de Historische Kring, Museum Stadskasteel Zaltbommel en de Gasthuiskapel met beroemde Bommelerwaarders als onderwerp. Op 13 november 2012 vertelde de conservator van het Stadskasteel Peter Schipper over Dhr. Pool en zijn Zaltbommelse meubelfabriek “Onder den St. Maarten”. Tijdens het tweede deel van de avond stond de in Zaltbommel geboren componist en dirigent Peter van Anrooy (1879-1954) centraal in de lezing van Jan Groenendijk.

In het sfeervolle Hurns Kerkje in Hurwenen nam dhr. Pierre van der Schaaf de toehoorders op 22 januari 2013 mee in zijn fascinatie voor het muziekleven in de Oostenrijks Hongaarse Monarchie. In woord, beeld en middels vele muziek-fragmenten werd niet alleen aandacht besteed aan de bekende klassieke componisten van de 1^e Weense School (met Haydn, Mozart en Beethoven), maar ook aan andere componisten en muziekvormen. De lezing werd gelardeerd met eigen ervaringen van de spreker als professioneel musicus tijdens tournees naar o.a. Wenen en Salzburg.

Op 26 februari 2013 waren de stoelen van de blauwe zaal van Huis Brakel allen bezet door belangstellenden voor de lezing over De Hollandse Waterlinie.

Dhr. Chris Will vertelde boeiend over de ontstaansgeschiedenis van de linie en de nieuwe functie die de forten krijgen nu ze hun verdedigingswaarde grotendeels hebben verloren. Er werd ingegaan op de bouw en het gebruik van de batterijen bij Brakel en Poederoijen. Terwijl de eerste een behuizing voor vleermuizen blijft, zal de andere een nieuwe gebruiksfunctie krijgen nadat de restauratie binnenkort is afgerond.

Op 19 maart 2013 werd opnieuw een lezing georganiseerd in de cyclus "Mensen en de Bommelerwaard". Ditmaal was de familie Huygens het onderwerp. Dhr. Frans Blom heeft zich verdiept in deze familie die in de Gouden Eeuw nauw verbonden was met de Oranjes. Christiaan Huygens senior was secretaris van Willem van Oranje. Zijn beroemdste zoon, Constantijn, werd secretaris van stadhouder Frederik Hendrik en later van Willem II. En diens zoon, Constantijn junior, zette die traditie voort bij Willem III. In 1630 kocht Constantijn Huygens Sr. het versterkte huis te Zuilichem. Het kasteel en de bijbehorende titel heer van Zuilichem zouden bijna 125 jaar in het bezit van de familie Huygens blijven. De titel verleende hem meer aanzien in de internationale kringen rond het hof waar hij verkeerde.

Theo Vlek

Jan Piels

Leo Weyman